

dr Barbara Stefaniuk

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

BEZPIECZEŃSTWO A ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE

Rzeczywistość XXI wieku, z którą mamy obecnie do czynienia, sprawia, że kwestie związane z zapewnieniem bezpieczeństwa stanowią najważniejszy problem współczesnego i przyszłego świata. Każdy z nas egzystuje w oparciu o podstawowe potrzeby, których spełnienie pozwala na odpowiednie funkcjonowanie w społeczeństwie. Obszar związany z bezpieczeństwem narodowym odnosi się przede wszystkim do przystosowania struktur, jakie znajdują się w państwie oraz przygotowania społeczeństwa do odpowiedniego zachowania w momencie pojawienia się zagrożenia.

Bezpieczeństwo należy do pojęć, które definiuje się na wiele sposobów. Mimo tego zaliczane jest do wartości najwyższej cenionej przez jednostkę, organizację, państwo, a także twórczy rozwój osobisty. Rozwój cywilizacji, zwiększający się zakres globalizacji, to główne czynniki, które intensyfikują wzrost aktualnych zagrożeń. W dobie tychże zagrożeń, które powodują sytuacje kryzysową, wiodącym systemem w bezpieczeństwie narodowym, jest system zarządzania kryzysowego. System zarządzania kryzysowego realizuje zadania na rzecz bezpieczeństwa i ochrony ludności. Konkretyzacja tych celów zawsze była, jest i będzie zaliczana, do kanonu najważniejszych zadań podmiotów wykonawczych systemu zarządzania kryzysowego. Nadrzędną misją tychże podmiotów jest ratowanie życia, zdrowia, środowiska i mienia obywateli, w każdych warunkach i na każdym szczeblu administracji rządowej i samorządowej. System zarządzania kryzysowego odgrywa wiodącą rolę w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych, wiążących się bezpośrednio z zagrożeniem, ryzykiem i presją czasu. Sytuacje te określamy kryzysowymi, gdyż są przełomowe, rozstrzygające cel i decydują o czymś nowym. W obecnej chwili przykładem kryzysu jest niepewność sytuacji na arenie międzynarodowej spowodowana różnego rodzaju konfliktami politycznymi, militarnymi, spory wśród narodów, trudna do zniwelowania przestępczość zorganizowana, liczne awarie i klęski żywiołowe. Wszystkie te zagrożenia zmuszają państwo do podejmowania działań ratowniczych w trybie pilnym bez możliwości wcześniejszego przygotowania się.

Bezpieczeństwo jest jednym z nieustannie używanych pojęć w życiu codziennym każdego z nas, różnych organizacji oraz działalności narodu. Analizując li-

teraturę poświęconą bezpieczeństwu można skonstatować, iż ów temat jest od pewnego czasu tematem bardzo dynamicznym.

Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa

We współczesnym rozwoju nauki mamy do czynienia ze wzrastającym zainteresowaniem badaniami nad bezpieczeństwem. Z pragnienia poznania tej potrzeby społecznej kształtuje się nowa dziedzina badań nad bezpieczeństwem. Etymologicznie bezpieczeństwo jest utożsamiane z terminem *sine cura* – bez pieczy (łac.), co w sensie dosłownym oznacza wolny od zagrożeń¹. Jedną z definicji ujmuje bezpieczeństwo jako pierwotną, egzystencjalną potrzebę jednostek, grup społecznych oraz państw².

Termin bezpieczeństwo interpretowany jest jako pewien stan jednostki lub grupy, który polega na braku zagrożenia³. Rozpatrując kwestię zarządzania kryzysowego w systemie bezpieczeństwa narodowego należy rozważyć czym jest bezpieczeństwo narodowe oraz systemem, który to bezpieczeństwo kształtuje? Nie ulega wątpliwości, że najistotniejszą funkcją, a zarazem celem działalności państwa jest zagwarantowanie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa narodowego. Istnieje również wiele definicji bezpieczeństwa narodowego, jak i bezpieczeństwa. Traktują one o tym samym, dotyczą przede wszystkim ochrony terytorium państwa, jego granic i narodu.

W. Kilter w podręczniku akademickim pt. *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, określa bezpieczeństwo jako stan i poczucie pewności, wolność od zagrożeń oraz skomplikowany system z licznym układem podsystemów, których celem jest zapewnienie bezpiecznego rozwoju państwa przy użyciu środków prawnie dostępnych⁴.

W *Słowniku bezpieczeństwa narodowego* termin bezpieczeństwo precyzowane jest jako stan uzyskany w wyniku zorganizowanej obrony i ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi określanymi stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń⁵. Bezpieczeństwo narodowe jest nie tylko ochroną narodu i terytorium przed fizyczną napaścią, lecz także ochroną za pomocą różnych środków – żywotnych interesów ekonomicznych i politycznych, których utrata zagrożiłaby żywotności i podstawowym wartościom państwa⁶. W aspekcie potocznym bezpieczeństwo kategoryzowane jest jako organ władzy publicznej, mający nadzór nad sektorem bezpieczeństwa publicznego. Bezpieczeństwo jest terminem, do którego można przypisać wiele synonimów, oraz który można od-

¹ J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 13.

² G. Nowacki, *Psychologia bezpieczeństwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2004, s. 4.

³ Ibidem.

⁴ W. Kilter, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011, s. 106.

⁵ B. Balcerowicz, *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, MON, Warszawa 1996, s. 14.

⁶ Ibidem, s. 13.

nieść do wielu aspektów i sytuacji. W *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego* bezpieczeństwo identyfikowane jest z zabezpieczeniem potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, niezależności, ochrony poziomu i jakości życia⁷. G. Nowacki w podręczniku *Psychologia bezpieczeństwa* ujmując bezpieczeństwo, jako naczelną potrzebę człowieka i grup społecznych, jest więc podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych⁸. Brak bezpieczeństwa w każdej sferze działalności człowieka i organizacji wywołuje niepokój, lęk i poczucie zagrożenia⁹.

W dobie istniejących zagrożeń, nadrzędnym celem systemu bezpieczeństwa państwa jest zapewnienie korzystnych warunków do realizacji własnych interesów narodowych. Warunki te zagwarantowane są poprzez eliminację zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń bezpieczeństwa, redukcję ryzyka oraz odpowiednie oszacowanie podejmowanych wyzwań i szans. Jednym z głównych celów konstytucyjnych państwa w obszarze bezpieczeństwa, do których zaliczymy m.in. rozwój cywilizacyjny i gospodarczy społeczeństwa, jest *zapewnienie niepodległości i nienaruszalności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz suwerenności w decydowaniu o wewnętrznych sprawach życia narodu*¹⁰. W opinii autorki bezpieczeństwo narodowe jawi się jako podstawowa wartość społeczeństwa, która zaliczana jest do głównych priorytetów polskiej polityki bezpieczeństwa. Istotą tychże działań na rzecz bezpieczeństwa jest kreatywne poszukiwanie nowatorskich rozwiązań niezbędnych do zachowania, trwania i rozwoju narodu. W perspektywie poznawczej bezpieczeństwo kształtuje się jako przedmiot racjonalistycznych dociekań w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Głównymi składnikami bezpieczeństwa są gwarancje nienaruszalności podmiotu oraz swoboda jego rozwoju we wszystkich obszarach jego funkcjonowania¹¹. Bezpieczeństwo w istocie zależy od tego, co dzieje się wokół nas, od otoczenia zewnętrznego i wewnętrznego. Nie ulega wątpliwości, że najistotniejszą funkcją i celem działalności państwa demokratycznego jest bezpieczeństwo narodowe. Bezpieczeństwo narodowe to taki rzeczywisty stan stabilności wewnętrznej i suwerenności państwa, który odzwierciedla brak jakichkolwiek zagrożeń w sensie zaspokojenia podstawowych potrzeb egzystencjalnych i behawioralnych społeczeństwa oraz traktowania państwa jako suwerennego podmiotu w stosunkach międzynarodowych¹². Według jednej z czołowych strategii państwa interesy narodowe do tych potrzeb należy zapewnienie niepodległości, nienaruszalności terytorialnej, wolności, bezpieczeństwa, poszanowania praw człowieka i obywatela, a także zachowanie dziedzictwa narodowego oraz ochrona środowiska naturalnego w warunkach zrów-

⁷ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2013, s. 39.

⁸ G. Nowacki, op. cit., s. 22.

⁹ Ibidem, s. 23.

¹⁰ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, art. 5.

¹¹ K. Drabik, *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2013, s.48.

¹² E. Cziomer, L. Zyblikiewicz, *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, PWN, Warszawa 2005, s. 154.

noważonego rozwoju¹³. Według W. Pokruszyńskiego bezpieczeństwo narodowe jest wiodącą misją narodową całego społeczeństwa i jego organizacji państwowej, polegającą na ciągłej realizacji dwóch głównych celów. Po pierwsze – ochrona i obrona wartości oraz interesów narodowych przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami, to działania zapewniające warunki dla realizacji celu drugiego – tworzenia wewnętrznych i zewnętrznych warunków dla swobodnego rozwoju i sprostania wyzwaniom, jakie niesie dla narodu zmienność, nieprzewidywalność oraz cywilizacja. Dla wypełnienia misji tworzenia bezpieczeństwa narodowego są niezbędne instytucje i struktury, zwane strukturami realizacyjnymi, bądź Systemem Bezpieczeństwa Narodowego (SBN). Stąd w znaczeniu strukturalnym bądź systemowym, bezpieczeństwo narodowe to całościowe organizowanie i przygotowanie państwa do nieustannego tworzenia bezpieczeństwa pod względem prawnym, politycznym, strategicznym i militarnym oraz cywilnym, dyplomatycznym i edukacyjnym oraz społecznym, kooperatywnym i integracyjnym¹⁴. Podając za interpretacją E. Nowaka na bezpieczeństwo narodowe nakładają się zarówno czynniki wewnętrzne i zewnętrzne.

Bezpieczeństwo wewnętrzne jest domeną polityki wewnętrznej realizowanej przez państwo. Zgodnie ze *Strategią Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* nadrzędnym celem państwa w kwestii bezpieczeństwa wewnętrznego jest utrzymanie zdolności do reagowania w przypadku wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa publicznego, bezpieczeństwa powszechnego, związanych z ochroną porządku prawnego, życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed niekorzystnymi skutkami klęsk żywiołowych, katastrof naturalnych i awarii technicznych.

Bezpieczeństwo zewnętrzne jest jednym z rodzajów bezpieczeństwa, odnoszącym się do zagrożeń i przeciwdziałań wobec nich występujących na zewnątrz państwa. Interesem państwa jest konsekwentne zabieganie o tworzenie jak najkorzystniejszego międzynarodowego otoczenia kraju i umacnianie jego międzynarodowej pozycji, wizerunku i prestiżu. W wymiarze globalnym głównym zadaniem jest rozwój przyjaznych stosunków z partnerami i przeciwdziałanie negatywnym skutkom konfliktów, dysproporcji rozwojowych i naruszeń międzynarodowego porządku prawnego¹⁵. Do instrumentów wspomagających umacnianie bezpieczeństwa międzynarodowego należy¹⁶:

- aktywne członkostwo w NATO, Unii Europejskiej poprzez udział w operacjach reagowania kryzysowego,
- współpraca w ramach Trójkąta Weimarskiego, Grupy Wyszehradzkiej, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Rady Europy, Or-

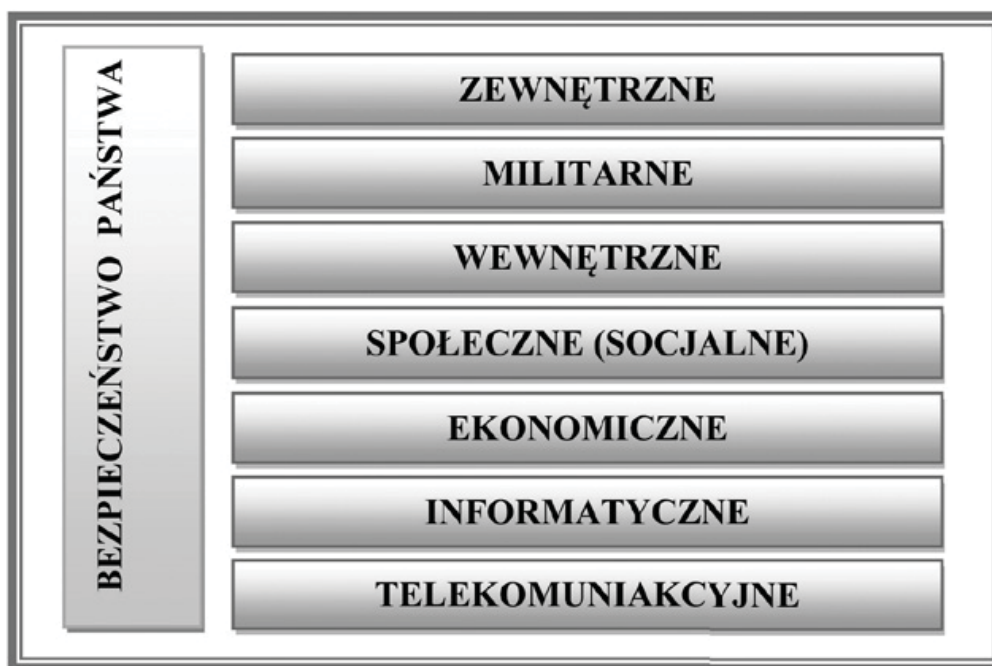
¹³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2007, s. 4

¹⁴ W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Józefów 2010, s. 12.

¹⁵ E. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 34.

¹⁶ M. Marszałek, *Operacje reagowania kryzysowego NATO. Istota Uwarunkowania Planowanie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013, s. 24.

- ganizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju oraz innych instytucji międzynarodowych na rzecz bezpieczeństwa,
- współpraca i przyjazne stosunki ze wszystkimi sąsiadami,
  - wszechstronna współpraca z głównym sojusznikiem Polski – Stanami Zjednoczonymi (USA),
  - opowiadanie się za zachowaniem przewidzianej w Karcie Narodów Zjednoczonych odpowiedzialności za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa.

Rys. 1. Sektory bezpieczeństwa narodowego

Źródło: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2007, s. 10-19.

Perspektywa badawcza (metodologiczna) wyznacza często kierunek postrzegania bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo postrzegane jest przez elementy pozamilitarne – personalne tj. odpowiedzialność organów oraz elementy strukturalne (organizacja i skuteczność instytucji). Bezpieczeństwo pojmowane może być w sensie statystycznym tj. (ilość zagrożeń) i dynamicznym poprzez ocenę skuteczności działań podmiotu eliminującego zagrożenie. Bezpieczeństwo traktowane jest jako dynamiczny układ zależności, który wymaga przyjęcia, że na pierwszym miejscu zainteresowania badacza powinien być człowiek i jego potrzeby¹⁷. Struktura bezpieczeństwa jest tożsama ze strukturą aktywności człowieka, związanej z jego funkcjonowaniem i istnieniem. Bezpieczeństwo identyfikowane z formą trwania nie jest tylko arystotelesowskim kształtem samej istoty istnienia¹⁸. Jest to forma szczególna, gdyż jej podbudowę stanowi aksjologiczny paradygmat godności czło-

¹⁷ P. Sienkiewicz, H. Świeboda, M. Marszałek, *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011, s. 58.

¹⁸ K. Drabik, op. cit., s. 48.

wieka w całokształcie jego egzystencji. Forma sama przez się jest doskonałą integracją z bytem materii. U człowieka ową formą jest pewność i godność trwania. Pojęcie bezpieczeństwa narodowego w systemie pojęć i kryteriów bezpieczeństwa zajmuje pozycję pierwszoplanową i decydującą o losach jednostek¹⁹. W analizie definicji pozycja ta jest sugerowana z uwagi na najwyższą formę organizacyjną narodu, realizującą żywotny cel jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa narodowego oraz potrzeb zabezpieczenia się przed różnorodnymi zagrożeniami i wykreowanie szans swobodnego rozwoju zarówno pojedynczej jednostce i całemu państwu. Można rzec w uproszczeniu, że bezpieczeństwo narodowe to zdolność instytucji publicznych do zapewnienia realizacji interesów narodowych określanych stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń²⁰. Bezpieczeństwo jest więc wyznacznikiem odpowiedniego funkcjonowania wszystkich elementów tworzących państwo, w którym funkcjonuje społeczeństwo.

Funkcja bezpieczeństwa w zarządzaniu kryzysowym

Pojęcie *funkcji*, różne dla wielu dyscyplin naukowych, intuicyjnie rozumiane jest na różny sposób. Często termin ten używany jest zamiennie, mówiąc o posadzie, znaczeniu, miejscu danego podmiotu pośród innych²¹. W *Słowniku Języka Polskiego* termin funkcja oznacza wzajemny stosunek zjawisk, z których jedno wynika z drugiego²².

Funkcja bezpieczeństwa w zarządzaniu kryzysowym stanowi podstawową wartość, dla której to zarządzanie ma służyć. Głównym zadaniem funkcji bezpieczeństwa w sytuacji kryzysowej i zarządzaniu kryzysowym jest zapewnienie podstawowej ochrony osobom poszkodowanym. Kwestie związane z zapewnieniem tegoż bezpieczeństwa, przypisane są wszystkim organizacjom ratowniczym, których celem jest ochrona i obrona ludności w warunkach, pokoju, kryzysu i wojny.

Szczególnym rodzajem bezpieczeństwa w zarządzaniu kryzysowym jest bezpieczeństwo powszechne. Bezpieczeństwo powszechne jest związane z ochroną ludności przed klęskami żywiołowymi i katastrofami tj. sytuacjami kryzysowymi. Ochrona ta ma charakter powszechny i stanowi kluczową sferę w dziedzinie zarządzania kryzysowego bowiem odnosi się do podstawowych potrzeb człowieka. Powszechny, w znaczeniu leksykalnym oznacza wszystko obejmujący, ogólny, uniwersalny, odnoszący się do wszystkich czasów, miejsc, ludzi, zawsze i wszędzie przyjęty albo dający się stosować²³. Bezpieczeństwo powszechne jest rodzajem bezpieczeństwa wewnętrznego, które oznacza stan zapewniający ochronę życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed skutkami klęsk ży-

¹⁹ Ibidem, s. 52.

²⁰ R. Jakubczak, *Obrona narodowa III RP*, Bellona, Warszawa 2006, s. 72.

²¹ W. Kitler, op. cit., s. 73.

²² E. Sobol, *Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 2002, s. 214.

²³ W. Doroszewski, *Podręczny Słownik Języka Polskiego*, Warszawa 1957, s. 325.

wiołowych i katastrof technicznych²⁴. Podmiotem bezpieczeństwa powszechnego jest człowiek, traktowany jako jednostka społeczna oraz określona zbiorowość społeczna o różnym charakterze więzi i uwarunkowań²⁵. Ochrona ludności w zarządzaniu kryzysowym obejmuje działania administracji publicznej, jak i działania indywidualne zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa życia, zdrowia osób, ich mienia, a także utrzymania odpowiednich warunków środowiskowych do przetrwania, pomocy socjalnej, psychologicznej, ochrony prawnej, przygotowania edukacyjnego do radzenia sobie w czasie katastrof, klęsk żywiołowych i konfliktów zbrojnych oraz bezpośrednio po nich²⁶.

Zagrożenie jako źródło sytuacji kryzysowej

Antonimem bezpieczeństwa jest zagrożenie, które można rozpatrywać pod kątem obiektywnym lub subiektywnym. Zagrożenie jest swojego rodzaju subiektywnym odczuciem rodzącym się na podstawie oceny występujących zjawisk społecznych i fizycznych. Z drugiej strony jest ono czynnikiem obiektywnym, który przyczynia się do uwydatniania stanu niepewności.

Zagrożenie w *Słowniku Języka Polskiego* definiowane jest jako stan niebezpieczny dla kogoś lub czegoś²⁷. Cechą charakterystyczną zagrożenia jest jego nieprzewidywalny charakter, niezależność od woli zagrożonej osoby, a sposób jej postępowania nie pozostaje bez wpływu na prawdopodobieństwo wystąpienia danego zjawiska i rozmiar skutków²⁸. Przyjmując źródło powstania zagrożenia jako kryterium, możemy wyróżnić klęski żywiołowe, awarie i katastrofy techniczne, klęski ekologiczne oraz epidemie chorób zakaźnych ludzi oraz zwierząt²⁹. Zagrożenie, to zjawisko i proces, który pochodząc z zewnątrz, zagraża życiu i zdrowiu człowieka i jego egzystencji. Poczucie bezpieczeństwa dotyczy wszystkich dziedzin życia i działalności człowieka, tworząc wielowymiarowy wektor komfortu psychicznego ludzi czujących się bezpiecznie, stąd też zagrożenia tego poziomu bezpieczeństwa obejmują całe spektrum zjawisk odbierających ten komfort³⁰. Źródłem zagrożeń dla podmiotu (człowieka) jest otoczenie, czyli środowisko, w którym żyje. Środowiskiem jest społeczeństwo, przyroda i infrastruktura techniczna obszaru – czyli wytwory ludzkiej cywilizacji, ułatwiające ludziom życie tj. budynki, sieć komunikacyjna, telekomunikacyjna, drogi, przemysł, media i inne.

---

²⁴ B. Wiśniewski, S. Zalewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej 2006, s. 32-33.

²⁵ W. Kitler, op. cit., s. 21.

²⁶ R. Jakubczak, op. cit., s. 338.

²⁷ E. Sobol, op. cit., s. 1230.

²⁸ B. Stefaniuk, *Organizacja Państwowej Straży Pożarnej w powiecie*, praca magisterska napisana pod kierunkiem B. Wiśniewskiego na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Warszawa 2009, s. 15.

²⁹ B. Wiśniewski, S. Zalewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym...*, wyd. cyt., s. 35.

³⁰ B. Stefaniuk, *Udział elementów krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego w zarządzaniu kryzysowym na przykładzie powiatu bialskiego*, rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem płka dra hab. inż. G. Sobolewskiego na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Warszawa 2013, s. 93.

Poszczególne komponenty środowiska są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie od siebie zależne. Według L. F. Korzeniowskiego zagrożenie jest wartością destrukcyjną mającą charakter niszczący³¹.

Według autora zagrożenie jest stanem, w którym pojawia się bodziec fizyczny, w efekcie którego zostaje zakłócony rozwój jednostki ludzkiej i społeczeństwa. W ujęciu G. Sobolewskiego zagrożenie to sytuacja, w której pojawia się prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla otoczenia, mogącego stać się bezpośrednią przyczyną rozpoczęcia i rozwoju procesu zmiennego, który w rezultacie prowadzi do zachwiania równowagi i powstania sytuacji kryzysowej niekorzystnej dla otoczenia³².

Współczesne zagrożenia należy wykrywać, identyfikować, weryfikować, poznawać i przede wszystkim badać. Wymaga tego sprawność i jakość systemu zarządzania kryzysowego.

Według autorki w zarządzaniu kryzysowym nigdy nie występują zdarzenia identyczne, które powodują sytuację kryzysową. W ocenie autorki każda sytuacja kryzysowa w następstwie zdarzenia jest niewątpliwie inna. Każdą sytuację kryzysową charakteryzuje inny parametr kryzysowy – w skład którego wchodzi wielkość zagrożenia, ilość osób poszkodowanych, częstotliwość występowania zagrożenia, miejsce i czas trwania kryzysu oraz zastosowane siły i środki do jego likwidacji³³. Parametrem kryzysowym jest np. rodzaj doznanych obrażeń przez osoby poszkodowane w pożarze lub wypadku, ilość osób poszkodowanych w wypadku komunikacyjnym lub rodzaj zniszczonego mienia np. podczas powodzi. Czas trwania kryzysu zależy od rodzaju zagrożenia. Według autorki w przypadku nagłego zatrzymania krążenia u osoby poszkodowanej kryzys może trwać cztery minuty – z uwagi na stan zagrożenia życia. A więc jest to czas, w którym należy zapanować nad sytuacją kryzysową i za pomocą Resuscytacji Krążeniowo-Oddechowej (RKO) należy przywrócić funkcjonowanie jednego z ważnych dla życia układów np. krążeniowego, oddechowego bądź nerwowego. Inny parametr kryzysowy będzie w przypadku pożaru lasu, który może trwać kilka dni, tygodni, a nawet miesięcy.

Definicje kryzysu

Literatura poświęcona tematyce związanej z zarządzaniem w sytuacjach kryzysowych zawiera liczne definicje kryzysu. *Kryzys* z gr. *krisis* to okres załamania, przesilenia i potencjalnego przełomu w funkcjonowaniu danego systemu społecznego lub politycznego³⁴. Fundamentalnym układem w teorii kryzysu

³¹ L. F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012, s. 88.

³² G. Sobolewski, *Organizacja i funkcjonowanie centrum zarządzania kryzysowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011, s. 21.

³³ B. Stefaniuk, *Udział elementów ...*, s. 76.

³⁴ G. Sobolewski, op. cit., s. 12.

jest instytucja, organizm, organizacja i społeczeństwo. W. Lidwa w podręczniku akademickim pt. *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, charakteryzuje kryzys jako moment, okres przełomu, przesilenie, decydujący zwrot, okres załamania gospodarczego³⁵.

Jednakże niezmiernie trafną definicję kryzysu prezentuje B. Stefaniuk w rozprawie doktorskiej pt. *Udział elementów krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego w zarządzaniu kryzysowym na przykładzie powiatu bialskiego*, według której jest to sytuacja, której skutki zagrażają życiu lub zdrowiu, a zapobieganie im oraz ich likwidacja jest podejmowana z zastosowaniem zwykłych lub nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów administracji publicznej i instytucji oraz specjalistycznych formacji ratowniczych³⁶.

Kryzys to sytuacja, w której istnieje zagrożenie dla podstawowych wartości, celów i interesów organizacji lub zagrożone są prawa i swobody obywateli, ich życie i mienie³⁷. Z kolei sytuacja kryzysowa, to stan rzecz bądź okoliczności, w której załamuje się dotychczasowy proces rozwoju, w wyniku którego zakłócone zostaje funkcjonowanie danego podmiotu³⁸. W słowniku z zakresu bezpieczeństwa narodowego termin kryzys oznacza fazę konfliktu, w wyniku którego dochodzi do gwałtownego wzrostu między stronami co może doprowadzić do powstania konfliktu zbrojnego³⁹. Kryzys reprezentuje jedną z kategorii teorii bezpieczeństwa i teorii bezpieczeństwa narodowego. W literaturze przedmiotu można wyróżnić następujące kryteria typologii kryzysów (tabela 1).

Tabela 1. Typologia kryzysu

Typologia/cechy kryzysu			
Przedmiotowe	Podmiotowe	Obszar	Czas trwania
Polityczny, Gospodarczy, Kulturowy, Religijny, Ekologiczny Military	Wewnętrzny, Zewnętrzny,	Lokalny, Regionalny, Krajowy, Międzynarodowy, Globalny	Długoterminowy, Krótkoterminowy, Incydentalny,
Kryteria kryzysu			
Źródło	Częstotliwość	Przewidywalność	Konflikt
Wewnętrzny, Zewnętrzny	Jednorazowy, sporadyczny, cykliczny	Przewidywalny, Nieprzewidywalny,	Konfliktowy, Niekonfliktowy

Źródło: opracowanie własne.

³⁵ W. Lidwa, W. Krzeszowki, W. Więcek, op. cit., s. 24.

³⁶ B. Stefaniuk, op. cit.

³⁷ R. Grodzki, *Zarządzanie kryzysowe*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012, s. 17.

³⁸ W. Kitler, op. cit., s. 33.

³⁹ B. Balcerowicz, op. cit., s. 43.

Kryzys przedstawia się jako zaprzestanie funkcjonowania istniejącego do danego momentu systemu, który w efekcie prowadzi do reorganizacji jego budowy i całej struktury. Natomiast mianem sytuacji kryzysowej określa się owo zjawisko zaprzestania, które rozpościera się w danej przestrzeni czasowej, wychodząc od stanu równowagi, przechodząc poprzez niestabilność, dochodząc do stabilności w nowej sytuacji.

Zarządzanie kryzysowe obejmuje stan przygotowania struktur państwa i obywateli do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym, które określa się stopniem, w jakim wykazuje ono gotowość do podjęcia skutecznych działań ratowniczych w celu ochrony życia, zdrowia, mienia i środowiska, zarówno przed wystąpieniem sytuacji kryzysowej, jak po jej ustąpieniu. Zarządzanie kryzysowe w systemie bezpieczeństwa narodowego, stanowi integralną część zarządzania w ogóle⁴⁰.

System zarządzania kryzysowego jest głównym filarem bezpieczeństwa państwa i ochrony ludności w sytuacji kryzysowej. Zgodnie z *ustawą z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym* przez sytuację kryzysową należy rozumieć sytuację będącą następstwem zagrożenia i prowadzącego do zerwania lub znacznego naruszenia więzów społecznych przy równoczesnym poważnym zakłóceniu w funkcjonowaniu instytucji publicznych, jednak w takim stopniu, że użyte środki niezbędne do zapewnienia lub przywrócenia bezpieczeństwa nie uzasadniają wprowadzenia żadnego ze stanów nadzwyczajnych.

Hierarchia zarządzania kryzysowego administracji publicznej w Polsce

Administracja publiczna, za przyczyną przepisów prawnych, ma obowiązek utrzymania porządku publicznego, jak i bezpieczeństwa każdego obywatela oraz zagwarantowanie ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej. Nie znajdziemy dziś w obszarze bezpieczeństwa narodowego tak żywotnego i jednocześnie skomplikowanego zjawiska, jak zarządzanie w sytuacjach kryzysowych. Sytuacje niebezpieczne zazwyczaj są trudne do zidentyfikowania. Dzieje się tak, ponieważ owe zagrożenia pojawiają się nagle i poddają się gwałtownemu progresowi.

Administrację publiczną w państwie tworzą wszystkie urzędy oraz instytucje, w kompetencjach których leży bezpośrednio kierowanie różnorodnymi aspektami życia społeczeństwa. W Polsce administrację dzieli się na dwie sfery: rządową i samorządową. W skład administracji rządowej wchodzi organy naczelne (Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów, ministrowie), centralne (np. Główny Urząd Statystyczny) oraz terenowe (wojewoda, wojewódzkie organy administracji zespolonej niezespolonej). Z kolei organami administracji samorządowej, adekwatnie do szczebli⁴¹:

⁴⁰ W. Lidwa, W. Krzeszowki, W. Więcek, op. cit., s. 30.

⁴¹ B. Stefaniuk, op. cit., s. 110.

- wójt/burmistrz/prezydent miasta,
- starosta wraz z zarządem powiatu,
- marszałek wraz z zarządem województwa.

Odnosząc się do struktury systemu zarządzania kryzysowego należy nadmienić, że w Polsce funkcjonuje on na czterech szczeblach. Na najwyższym szczeblu znajduje się poziom krajowy. Kolejne szczeble adekwatnie do podziału terytorialnego to: poziom wojewódzki, powiatowy oraz gminny wraz z organami opiniodawczo-doradczymi, jak i centrami zarządzania kryzysowego.

Do kompetencji organów na najwyższym poziomie należy przede wszystkim przedstawienie rozporządzenia, które uwzględni przedsięwzięcia oraz procedury systemu zarządzania kryzysowego. Poziom krajowy⁴²:

- Prezes Rady Ministrów,
- Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego,
- Rządowe Centrum Bezpieczeństwa,
- Zespoły Zarządzania Kryzysowego Ministerstw i Centralnych Organów Administracji Rządowej,
- Centra Zarządzania Kryzysowego Ministerstw i Centralnych Organów Administracji Rządowej,

Kolejnym poziomem jest poziom wojewódzki. Tworzą go kolejno:

- Wojewoda,
- Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego,
- Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego.

W tym wypadku to wojewoda odpowiada za funkcjonowanie systemu zarządzania kryzysowego na obszarze województwa. W kompetencjach wojewody leży przede wszystkim kierowanie działaniami związanymi z monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie województwa.

Pośrednim szczeblem w zarządzaniu kryzysowym jest szczebel powiatu, gdzie za zarządzanie odpowiada starosta przy pomocy powiatowego centrum zarządzania kryzysowego oraz powoływanego na czas kryzysu – powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego. Starosta wraz z organami, które go wspomagają, zapobiega powstawaniu jakichkolwiek symptomów związanych z możliwością pojawienia się zagrożenia na obszarze, za który odpowiada. Jego reagowanie rozpoczyna się w momencie, kiedy sytuacja kryzysowa pojawi się na terenie więcej niż jednej gminy, bądź w momencie, kiedy jedna gmina nie radzi sobie z likwidacją zagrożenia.

Najniższym szczeblem w zarządzaniu kryzysowym jest szczebel gminy. Na tym obszarze działania zapobiegawcze prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta wraz z gminnym centrum zarządzania kryzysowego oraz gminnego zespołu zarządzania kryzysowego. Kompetencje wójta, burmistrza, prezydenta mia-

---

⁴² Ibidem, s. 111.

sta w zakresie zarządzania kryzysowego odpowiadają kompetencjom starosty czy wojewody, jednakże odnoszą się do mniejszego obszaru⁴³.

Istota zarządzania kryzysowego

Bezpieczeństwo w konkretnych wymiarach jest przedmiotem dociekań naukowych, a więc określane jest przez metodologię obowiązującą w naukach tj. sekuritologia, irenologia i polemologia. Zagadnienie bezpieczeństwa podlega refleksji stricte teoretycznej, której celem jest poznanie jego istoty w najbardziej podstawowych wymiarach. Bezpieczeństwo podlega analizie przez pryzmat praktycznych i dynamicznych zmian, ukierunkowanych na doskonalenie każdej formy trwania. Chodzi o dążenia do zgodności praktyki z teoretyczną syntezą i przyjętym paradygmatem nauki.

Nauki o zarządzaniu, której przedmiot badań obejmuje procesy zwiększające sprawność funkcjonowania organizacji, dostarczają skutecznych rekomendacji jak należy skutecznie zarządzać organizacją – przy pomocy dostępnych metod, technik i narzędzi. Zarządzanie w organizacji związane jest z każdą formą działalności ludzkiej. Sprawność funkcjonowania organizacji wynika ze złożoności procesów zarządzania, które obejmują aspekty ekonomiczne, techniczne i społeczne.

Z mniejszymi zagrożeniami organizacje ratownicze powinny radzić sobie bez większych komplikacji. Istnieją jednak takie sytuacje, w których działania zapobiegawcze nie przynoszą żadnych efektów. Powyższe zagrożenia charakteryzują się nieprzewidywalnością oraz szerokim zakresem dominacji. W związku z tym, niezmiernie istotnym zadaniem systemu zarządzania kryzysowego jest uprzednie przygotowanie oraz zorganizowanie działań, tak aby w chwili pojawienia się zagrożenia był w stanie do jak najszybszego reagowania.

Z uwagi na pojawiające się cywilizowane zagrożenia bezpieczeństwa narodowego istnieje konieczność przygotowania i organizacji działań, tak aby w momencie wystąpienia zagrożenia szybko zareagować. Przepisy prawne kładą szczególny nacisk na administrację publiczną obowiązek utrzymania porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, zapewnienie ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej⁴⁴.

Zadania i zasady działania organów właściwych w sprawach zarządzania kryzysowego zostały szczegółowo wyartykułowane w ustawie o zarządzaniu kryzysowym, z której wynika, że obowiązek podjęcia działań w przypadku wystąpienia zagrożenia spoczywa między innymi na samorządach. Zadania realizowane są przy pomocy administracji zespolonej, współdziałającej z centrami zarządzania kryzysowego. Przepisy prawne stwarzają podstawy do organizacji systemu zarządzania kryzysowego. Wypracowanie rozwiązań, stworzenie struk-

⁴³ Ibidem, s. 110.

⁴⁴ art. 4 pkt. 15 ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym Dz. U. z 1998 r., Nr 91, poz. 578.

tur systemowych oraz wdrożenie instrumentów zarządzania należy do organów władzy państwowej. Zarządzanie kryzysowe jest działaniem celowym, realizowanym przez organy administracji publicznej na wszystkich szczeblach organizacji państwa, angażującym wyspecjalizowane organizacje, inspekcje, straże oraz społeczeństw⁴⁵. System zarządzania kryzysowego stanowi całokształt rozwiązań systemowych w sferze ochrony ludności za pomocą krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego we współdziałaniu z wyspecjalizowanymi organizacjami w celu zapobiegania sytuacjom niebezpiecznym, stwarzającym zagrożenie dla życia, zdrowia obywateli oraz środowiska⁴⁶. Według J. Faleckiego zarządzanie kryzysowe jest zespołem działań lub procesów mających na celu koordynację i integrację dostępnych zasobów dla osiągnięcia celu organizacyjnego przez ludzi przy użyciu właściwego sprzętu, techniki i informacji w zorganizowanej strukturze⁴⁷.

Według autora zarządzanie kryzysowe, to przedsięwzięcia mające na celu zapobieżenie lub zredukowanie negatywnego wpływu sytuacji kryzysowej na zasoby i wartości społeczne za pomocą synchronizacji środków kierowania, kontroli oraz koordynacji działań ratowniczych z reagowaniem na codzienne zdarzenia przy współdziałaniu elementów krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego będącego głównym podmiotem wykonawczym w systemie zarządzania kryzysowego⁴⁸.

Organizacja działań w zarządzaniu kryzysowym

Istotnym jest fakt, iż rozwój sytuacji kryzysowej jest znacznie krótszy i bardziej dynamiczny niż jej deeskalacja. Warto temu zaradzić i starając się nie doprowadzać do „uaktywniania” się zagrożenia. Powinien służyć temu odpowiednio skonstruowany system bogaty w perfekcyjnie przygotowane siły i środki, gotowe do natychmiastowej reakcji na powstałe zagrożenia.

Podstawą powyższych rozważań jest jedna z form zarządzania, dokładnie zarządzanie kryzysowe. Ten rodzaj zarządzania dotyczy działania w konkretnych, określonych sytuacjach, w jakich jest w stanie znaleźć się organizacja. Zarządzanie jest procesem, który można zdefiniować na wiele sposobów. Nawiązują do definicji zaprezentowanych w artykule, zarządzanie to jest system działań regulujących sposób i zasady funkcjonowania określonej organizacji zgodnie z wytyczonymi celami⁴⁹. Obejmuje takie funkcje takie jak: planowanie, organizowanie, motywowanie i kontrolę. Można wywnioskować, że zarządzanie jest powiązane z nienagannym działaniem organizacji, przez którą postrzega się grupę ludzi posiadających wspólny cel oraz schemat działania. Różnica pomiędzy zarządza-

---

⁴⁵ K. Sienkiewicz-Małyjurek, F. Krynojewski, op. cit., s. 10.

⁴⁶ B. Stefaniuk, op. cit.

⁴⁷ J. Falecki, *Zarządzanie kryzysowe w teorii i praktyce. Pojęcia. Zagrożenia. System*, Wydawnictwo WSH, Warszawa 2012, s. 54.

⁴⁸ B. Stefaniuk, op. cit., s. 74.

⁴⁹ Ibidem, s. 105.

niem, a zarządzaniem kryzysowym dotyczy przede wszystkim nieprzewidywalności otoczenia, w jakim się je realizuje.

Zarządzanie, to system działań regulujący sposób oraz zasady funkcjonowania określonej organizacji zgodnie z wytyczonymi celami, które obejmują funkcje planowania, organizowania, motywowania i kontroli⁵⁰. Funkcje procesu zarządzania powiązane są ściśle z funkcjonowaniem organizacji, dysponowaniem zasobów i władzą mającą prawo nimi rozporządzać tak, aby osiągać wyznaczone zadania stosując przy tym optymalną strategię jej funkcjonowania⁵¹. Zarządzanie kryzysowe odnosi się do zagrożeń, które ze względu na swoją specyfikę prowadzą do ograniczenia możliwości przeciwdziałania nim ze względu na niewystarczającą ilość środków, pozwalających zapobiec dalszemu rozwojowi sytuacji kryzysowej. Działania podejmowane w systemie zarządzania kryzysowego, powinny być ukierunkowane na eliminację przyczyn powstawania zagrożeń, ograniczanie ich skutków, poprawę wyposażenia podmiotów wykonawczych, organizację nowoczesnych systemów reagowania kryzysowego.

Doskonalenie podmiotów wykonawczych zarządzania kryzysowego

Organizacja stanowi jedną z najważniejszych funkcji prawidłowego zarządzania kryzysowego⁵². Sprawna organizacja we współpracy podmiotów polega na ustaleniu części potrzebnych do zbudowania danego działania całościowego, a następnie łączeniu się tychże części w jedną całość⁵³. Organizacja, to zespół ludzi, którym przydzielono konkretne zadania w ramach realizowanego celu⁵⁴. Do czynników oddziałujących na sprawność realizacji działań ratowniczych w systemie zarządzania kryzysowego należą m.in. kwalifikacje i zachowania ludzi, organizacja procesu pracy, podział kompetencji, hierarchia, relacje, obieg informacji, proces decyzyjny, wyposażenie środowiska bliższe i dalsze. Podstawą sprawności funkcjonowania organizacji jest więc właściwe rozpoznanie przedmiotu badań i środowiska, w jakim funkcjonuje oraz wykorzystanie odpowiednich metod i technik zarządzania⁵⁵. Aby zapewnić prawidłowe funkcjonowanie organizacji systemu zarządzania kryzysowego należy zapewnić właściwą organizację niezbędną w procesie ratowniczym, jak i funkcjonowaniu systemu zarządzania kryzysowego.

Z badań przeprowadzonych w strukturach głównych podmiotów ratowniczych w systemie zarządzania kryzysowego w powiecie bialskim tj. Państwowej Straży Pożarnej, Państwowym Ratownictwie Medycznym i Policji wynika, że

⁵⁰ Ibidem, s. 8.

⁵¹ Ibidem, s. 9.

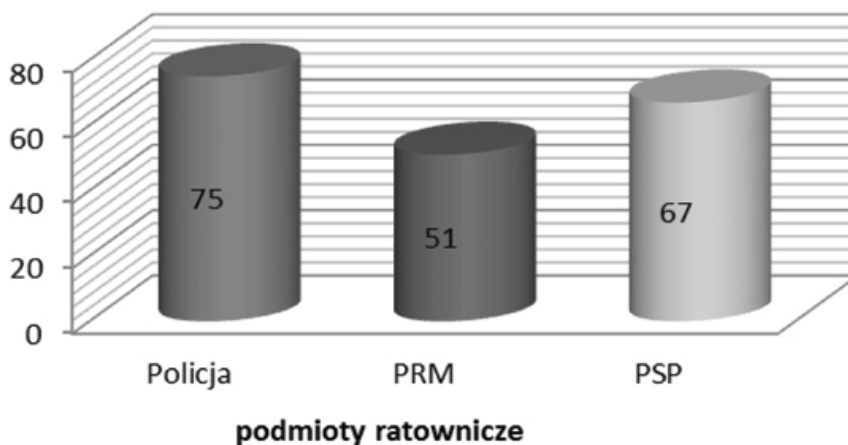
⁵² Ibidem, s. 165.

⁵³ Ibidem, s. 184.

⁵⁴ Ibidem, s. 185.

⁵⁵ Ibidem, s. 228.

najczęściej występującym problemem, wśród podmiotów głównym problemem w trakcie zaistnienia sytuacji kryzysowej są problemy organizacyjne. Wśród tych odpowiedzi najczęściej wymieniano brak zabezpieczenia prawnego i logistycznego oraz złą współpracę zarówno z Miejskim Zespołem Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta Biała Podlaska i Powiatowym Zespołem Zarządzania Kryzysowego Starostwa Powiatowego w Białej Podlaskiej.

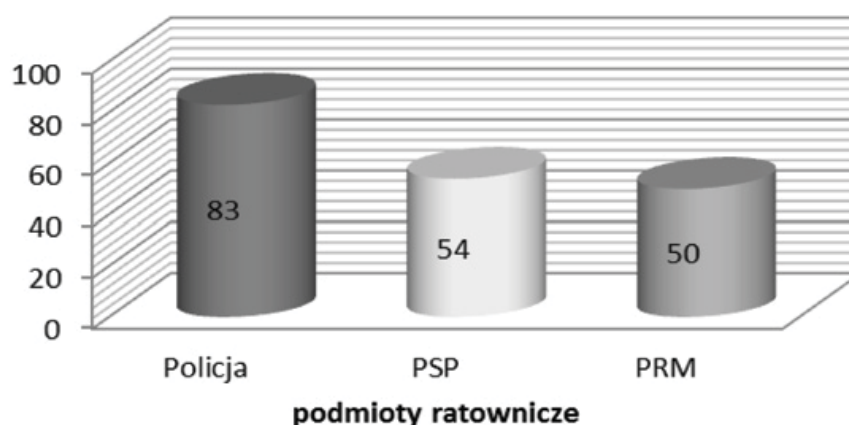

Rys. 2. Problemy organizacyjne w sytuacji kryzysowej
Źródło: opracowanie własne.

Warunkiem sprawnego zarządzania organizacją ratowniczą jest przede wszystkim właściwa organizacja funkcjonowania każdej z w/w struktur. Badania udowadniają, że organizacja jest najsłabszym ogniwem w funkcjonowaniu każdego podmiotu ratowniczego w zarządzaniu kryzysowym w powiecie bialskim. W celu zminimalizowania występujących problemów w każdej ze służb należy wprowadzić jak najbardziej optymalne instrumenty sprawnego zarządzania, aby organizacja funkcjonowała jak najlepiej. Przyczyną złej organizacji w funkcjonowaniu podmiotów wykonawczych w zarządzaniu kryzysowym jest nieadekwatny przepływ informacji i niedostateczna wydolność oraz kondycja podmiotów ratowniczych w stosunku do występujących zagrożeń bezpieczeństwa na terenie powiatu bialskiego. Z badań wynika, że najsłabszym ogniwem ratowniczym w powiecie bialskim jest Policja. Policja nie posiada doświadczenia w zakresie ratownictwa medycznego, nie dysponuje sprzętem służącym do udzielania pierwszej pomocy, i nie posiada sprzętu do komunikacji na miejscu zdarzenia, które zapewniłyby prawidłową jednolitą i spójną łączność między służbami ratowniczymi.

Zarządzanie kryzysowe jest zarządzaniem pod presją czasu, realizowanym na rzecz napiętej sytuacji, którego zadaniem jest przygotowanie i działanie mające na celu zapobieganie, przeciwdziałanie i reagowanie w razie wystąpienia zakłóceń stabilności systemu, i przywrócenie normalnego stanu funkcjonowania. Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej jest integralną częścią bezpieczeństwa narodowego, które spełnia zasadniczą rolę w rozwiązywaniu pod

presją czasu sytuacji kryzysowych wiążących się z ryzykiem. Informacje na temat zagrożeń, ocenę ich skutków, i szybkie podjęcie działań ratunkowych jest priorytetem w zarządzaniu kryzysowym. Podstawę tu stanowi możliwość jak najszybszej wymiany informacji pomiędzy podmiotami ratowniczymi, biorącymi udział w reagowaniu na powstałe zagrożenie. Dostęp do informacji ich rzetelność, sposób generowania i przekazywania ma zasadniczy wpływ na podjęcie decyzji. System przekazu informacji zasadza się w strukturze organizacyjnej, podziale władzy, relacji i zależności. Informacje powinny docierać w pierwszej kolejności do organów dowodzących, który w danym momencie odpowiada za likwidację zaistniałego zagrożenia. W formie uszczegółowionej powinny docierać do organów operacyjnych, a do jednostek wykonawczych – w postaci zadań.

Rys. 3. Presja czasu w sytuacji kryzysowej
Źródło: opracowanie własne.

Sprawne i efektywne przeprowadzenie akcji ratowniczej zależy od czasu w jakim podmioty ratownicze dotrą na miejsce zdarzenia i od podjęcia właściwych decyzji przez Kierującego Akcją Ratowniczą – związanych z ratowaniem życia, zdrowia, mienia i środowiska. Jak wynika z badań presja czasu w sytuacji kryzysowej według poszczególnych elementów krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego w powiecie jest duża. Największe prawdopodobieństwo pomyślnie przeprowadzonej akcji ratowniczej zapewnią szybko podjęte decyzje. Najistotniejszym parametrem, wynikającym z presji czasu, jest szybkość działania. Wszystko na miejscu zdarzenia powinno się odbywać przy zachowaniu pełnej rozwagi i przestrzeganiu wszelkich zasad bezpieczeństwa, dotyczącego zwłaszcza ludzi. W warunkach bezpośredniego zagrożenia duży problem stanowi narastająca panika i niekompletność dopływających informacji. Utrudnia to podejmowanie decyzji i obciąża dużym ryzykiem w bardzo krótkim czasie. Presja czasu występuje jako rezultat niewłaściwego planowania oraz organizacji działań ratowniczych. Ostatnie słowo warto zwrócić na to, że powstanie takiego rodzaju zarządzania, jakim

jest zarządzanie pod presją czasu czyli zarządzanie kryzysowe, wynika z traktowania bezpieczeństwa przez władze i społeczeństwo jako kwestii priorytetowej.

Wnioski

W dobie licznych zagrożeń i występujących kryzysów zarządzanie kryzysowe jest pojmowane przez wiele jednostek i organizacji jako obszar związany z teorią, jak i praktyką, wywodzącą się z zakresu bezpieczeństwa. Istotnym jest to, że omawiane aspekty można uznać za stosunkowo nowoczesne.

Stwierdza się tak, ponieważ o przymusie stworzenia progresywnego systemu zarządzania kryzysowego rozpoczęto myśleć w naszym państwie dopiero po powodzi tysiąclecia, która nawiedziła Polskę latem 1997 roku. Liczne sytuacje kryzysowe udowodniły, że w chwili obecnej zarządzanie kryzysowe nie łączy się jedynie z czynnościami poświęconymi ochronie ludności, bowiem dotyczy złożonych działań oraz procedur odnoszących się do planowania, przygotowywania, realizacji oraz odnowy dotkniętych kryzysem obszarów lub elementów. Zarządzanie kryzysowe ma kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa państwa ponieważ dotyczy odpowiedniego funkcjonowania oraz podejmowania decyzji na najwyższych szczeblach administracji rządowej i samorządowej. Aspekt zarządzania kryzysowego jest tworzony przez ogromny wachlarz problemów, który pochłania zagrożenia pojawiające się na szczeblu państwa, województwa, powiatu oraz gminy. Życie jest nieprzewidywalne, tak samo można powiedzieć o sytuacjach losowych, nietypowych, które mogą się pojawić niespodziewanie, nie dając wcześniej żadnych symptomów świadczących o nadchodzącym zagrożeniu.

System zarządzania kryzysowego jest głównym systemem zwalczającym wszelkiego rodzaju zagrożenia życia, zdrowia, mienia i środowiska. System skupia w sobie wzajemnie powiązane elementy, realizujące zadania z zakresu zarządzania kryzysowego i ratownictwa. Elementy (podmioty) wykonawcze w systemie zarządzania kryzysowego są odpowiednio zorganizowane i utrzymywane w pełnej gotowości do podjęcia działań ratowniczych w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej. Przygotowanie, o którym mowa realizowane jest zgodnie z obowiązującym prawem i wymaganiami podyktowanymi obecnymi wyzwaniami i zagrożeniami. Utrzymanie możliwie najwyższego poziomu bezpieczeństwa stanowi od dawna przedmiot zabiegów indywidualnych, jak i zbiorowych podmiotów życia społecznego. Proces ten jest permanentnie doskonalony przez system zarządzania kryzysowego i podmioty ratownicze. Obecnie system podąża drogą zintegrowania wysiłków różnych podmiotów, posiadających wspólny cel, kompatybilny sprzęt, jednolite procedury ratownicze, łączność, wymianę informacji oraz szkolenia, które zaliczane są do filaru sprawnej organizacji działań.

Wzrost nowych zagrożeń asymetrycznych związanych z rozwojem cywilizacji i zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego wymusza poszukiwanie nowych roz-

wiązań w celu sprawniejszej realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego i ochrony ludności. Owe przedsięwzięcia mają na celu doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego oraz poprawę bezpieczeństwa i ochrony ludności. Ochrona zdrowia i życia ludzkiego jest sprawą najwyższej rangi. Szybkość i umiejętność prowadzenia działań ratowniczych decyduje o życiu i zdrowiu ludzi znajdujących się w niebezpieczeństwie. Zmieniająca się istota zagrożeń, która wymaga interwencji różnych podmiotów ratowniczych wymusza poszukiwanie nowatorskich rozwiązań organizacyjnych, w celu doskonalenia wszystkich podmiotów ratowniczych zajmujących się ratownictwem.

Podstawą efektywnego zarządzania kryzysowego jest odpowiednio zorganizowany system organizacji działań i zabezpieczenia logistycznego, który będzie gwarantem kompleksowej obsługi wszystkich potrzeb ludności poszkodowanej w sytuacji kryzysowej. Z drugiej strony zgodnie z przekonaniem autorki zarządzanie kryzysowe to wykorzystanie efektu wszystkich podsystemów organizacyjno-funkcyjnych, tworzących zsynchronizowaną strukturę ratownictwa. Sukces działania zespołowego, a takim według autora jest zarządzanie kryzysowe możliwy jest jedynie przy połączeniu współpracy uczestniczących w nim podmiotów i właściwą organizację działań.

Bibliografia

1. Balcerowicz B., *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, MON, Warszawa 1996.
2. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.
3. Cziomer E., Zyblikiewicz L., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, PWN, Warszawa 2005.
4. Doroszewski W., *Podręczny Słownik Języka Polskiego*, Warszawa 1957.
5. Drabik K., *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2013.
6. Gierszewski J., *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.
7. Falecki J., *Zarządzanie kryzysowe w teorii i praktyce. Pojęcia. Zagrożenia. System*, Wydawnictwo WSH, Warszawa 2012.
8. Jakubczak R., *Obrona narodowa III RP*, Bellona, Warszawa 2006.
9. Majchrzak D., *Znaczenie systemu zarządzania kryzysowego w kształtowaniu bezpieczeństwa narodowego*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Sobolewski G. Majchrzak D. (red.), Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2010.
10. Nowacki G., *Psychologia bezpieczeństwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2004.
11. Nowak E., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
12. Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011.
13. Korzeniowski L. F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
14. Kuźniar R. Z. Lachowski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian*, Warszawa 2003.

15. Lidwa W. Krzeszowki W. Więcek W., *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, AON, Warszawa 2010.
16. Marszałek M., *Operacje reagowania kryzysowego NATO. Istota Uwarunkowania Planowania*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.
17. Pokruszyński W., *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Józefów 2010.
18. Sienkiewicz-Małyjurek K. Krynojewski, F., *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
19. Sienkiewicz P., Marszałek M., Górny P., *Ryzyko w zarządzaniu kryzysowym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.
20. Sienkiewicz P. Świeboda H. Marszałek M., *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2011.
21. Skomra W., *Zarządzanie kryzysowe, a ochrona ludności, Symposium naukowe, Ochrona ludności wczoraj i dziś*, Szkoła Główna Służby Pożarniczej, Warszawa 28 – 29 listopada (materiały konferencyjne), Warszawa 2012.
22. Stawicka J., Wiśniewski B., Socha R., *Zarządzanie kryzysowe. Teoria. Praktyka. Konteksty. Badania*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 2011.
23. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2007.
24. Sobol E., *Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 2002.
25. Sobolewski G., *Organizacja i funkcjonowanie centrum zarządzania kryzysowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011.
26. Stefaniuk B., *Organizacja Państwowej Straży Pożarnej w powiecie*, praca magisterska napisana pod kierunkiem B. Wiśniewskiego na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Warszawa 2009.
27. Stefaniuk B., *Udział elementów krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego w zarządzaniu kryzysowym na przykładzie powiatu bialskiego*, rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem płka dra hab. inż. G. Sobolewskiego na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, Warszawa 2013.
28. Szymoniak A., *Organizacja i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
29. Wiśniewski B., Zalewski S., *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej 2006.
30. Wojciechowski E., *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*. Wydanie drugie poprawione i rozszerzone, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
31. Wojtaszczyk A., Materska-Sosnowska A., *Bezpieczeństwo państwa*, Wydawnictwo ASPRA JR, Warszawa 2009.

Liczba znaków ze spacjami: 48 478